



Marc Norman & Tom Stoppard
Szerelmes Shakespeare
21. Század Kiadó, 2017, 175 oldal, 2990 Ft

Szerelmes Shakespeare

Szabó T. Annával beszélget Szepesi Dóra

Annyira hihető a történet! Ha nem tudnánk, hogy fikcióval van dolgunk, azt hihetnénk Shakespeare-kutatók szolgáltatották az alapanyagot Marc Norman–Tom Stoppard számára, amikor megírták a *Romeó és Júlia* keletkezés-történetét. Már a cím is felkelti az érdeklődést. *Szerelmes Shakespeare?* Hiszen Shakespeare szerelmeiről alig tudunk valamit. Vajon miért?

Egy jó drámaíró, akár egy jó filmes, mindent a világon el tud hitetni a nézőivel – hiszen a színház maga a varázslat. A hatását csak a borhoz és a szerelemhez lehet hasonlítani: a szavak szépségétől megrészegült néző belehabarodik játszóba és játékba egyaránt. „Ott benn a tünemények/ suhognak,/ lámpás éjszakában/ ragyognak” írja a drámaíróként is kitűnő Weöres Sándor, akinek szerintem nem véletlenül azonos a monogramja William Shakespeare-rel. Shakespeare egyébként már a zenés színház varázsát is tökéletesen ismerte,

A romantikus játék mozifilmként hódított, de számos színpadon is bemutatták – nálunk a Madách Színház állította színpadra. A darab szövegekönyvét, Szabó T. Anna fordításában, ezúttal az olvasóközönség is megismerheti.

Prospero szigetének előadását nézve mondja Ferdinánd a viharban, hogy „Felsőleges látvány volt ez, bájoló/ harmóniával”. Egy kis muzsika, egy kis tánc, egy kis izgalmas pikantéria, és persze a játék varázsos költészete: kész a tuti recept. Ezt a mágikus légkört még az amatőrök és félprofik is meg tudják teremteni, gondoljunk arra, hogy nemcsak a lángoló Petőfit, de a szorongó és megfontolt Aranyt is magukkal csábították a vándorszínész-kompániák. Csoda-e, hogy mindent elhiszünk, ha a Szerelmes Shakespeare-t olvassuk vagy nézzük? Ebben a darabban ráadásul a határátlépés is iszonyú izgalmas: még a nyárspolgárok is végig fognak nézni egy férfiscókot – de ekkorra már lazán beleélték magukat a helyzetbe, hiszen egészen elcsavar-

ta a fejüket a szerelem bűbajos hatalma. Borzongató, tiltott izgalom: ez a *Szerelmes Shakespeare* lényege, holott a „fiú szeret lányt” képlet változatlan, még a korabeli férfiszereplős színház keretei közt is megnyugtatóan konzervatív. A szerzők azonban ráéreztek Shakespeare nemek feletti szerelemképére, amit a leginkább a szonettekől olvashatunk ki, de a drámák némelyikében is megjelenik. Shakespeare mindig határátlépő, mindig tágítja a kereteket: a megcsontosodott szonethagyományt a férfiszerelem sugallatával fűszerezi, az unalommal fenyegető elbeszélő költeményekben az érett nő-életlen fiú reménytelen kettősét és az éjszakai erőszak szörnyűségét mutatja sötét erotikával. Ezért a kalandos bátorságért éppen

Shakespeare a hős – és természetesen azért is, mert pompás a korabeli zene, gyönyörűek a ruhák, és ráadásul Shakespeare talán a legnagyobb húzónév a világon: jól mutat a plakáton... De ez egy csöppet sem ront a darabon, mert nem cinizmus, csak abszolút profizmus. Akit mindenki ismer, arról minden pletyka izgalmasabb, hát még, ha a szerelmi életét illeti!

Miféle kaland volt Tom Stopparddal, a legismertebb kortárs angol drámaíróval találkozni a fordításon keresztül?

Nagyon szeretem Stoppardot, már egyetemista koromban lenyűgözött. Először éppen a legismertebb Shakespeare-feldolgozását, a *Rosencrantz és Guildenstern halottat* olvastam, ami egyszerre magasztalja fel és ássa alá a színház valóságát. Később az *Árkádiában* láttam, milyen tökéletes ritmusérzéssel képes változtatni a jelent és a múltat. A *Szerelmes Shakespeare* egyébként nem Stoppard ötlete, az eredeti filmforgatókönyvet Marc Norman írta a saját és a fia ötletére alapozva, Stoppard forgatókönyvfejlesztőként került a képbe és lett társszerző. Örülnék, ha egyszer láthatnám, mit változtatott az eredetin; mindenesetre rengeteget tanultam ebből a könnyed, pimasz és végül mégis valódi fájdalomba forduló szövegkönyvből. A szöveg súlya nem shakespeare-i, de a pergő nyelv és a pergő ritmus abszolút méltó a mesterhez. És természetesen Stoppardhoz is.

A színdarab élő műfaj. Menyiben kell másképp fordítani, mint prózát vagy verset?

Az első színházi fordításom *A kripli*

volt, igen rövid határidővel – nemcsak kezdő fordító voltam, hanem a színházban sem voltam még igazán otthon. Az erdélyiesre hangolt, pontos, de még kevésbé játékos szöveget két színházban is játszották, míg végül az új rendezői koncepció újrarendezte pestiesre. Azóta nemcsak több darabot fordítottam, de még annál is többet írtam is, úgyhogy jobban ráérezek a színházi hatáskényszer ízére. A költői hatás sokkal csendesebben, finomabban működik, a színházban viszont mindent azonnal érteni kell, hiszen nincs mód újraolvasásra. Mostanában, a rendezőkkel és a dramaturgokkal való közös munkák után, már sokkal lazábban kezelem a színpadi szövegeket, nem töreksem annyira a költői többértelműsége.

Hogyan dolgoztatok együtt Szirtes Tamással, a Madách Színház igazgatójával, a darab rendezőjével?

Hosszú és rendkívül tanulságos munkafolyamat volt, hálás vagyok érte. A darabot először csak félnyersfordításban készítettem el, mert nagyon szorította a színházat az idő, én pedig éppen nyakig voltam a Radnóti színház *Téli regében*. Ezzel a felében-harmadában kész szöveggel ültünk le aztán, és mondatról mondatra felolvastuk, végigelemeztük, elszórakoztunk a különféle variációkkal, amíg meg nem találtuk a legütősebb változatot. Színház volt szinte ez a folyamat is, reneszánsz párbeszéd. Szirtes Tamás a maga műfajában épp olyan nagyágyú, mind Shakespeare vagy Stoppard: nemcsak profi, hanem a maximum-

ra törekszik mindenben. Ezért lett ilyen izgalmas a magyar változat.

A mű csupa szerelem és a költészet, de emellett a modern, világi színház születésének kulisszái mögé is betekinthetünk. Mi ragadott meg leginkább ebből a szempontból?

Az, hogy Shakespeare életre-halálra írt és játszott. Nemcsak a korabeli járványok fenyegették, hanem a vallási fanatizmus és a politikai erőszak könnyen az életébe kerülhetett volna, mégsem riadt vissza a határfeszítéstől. Nem azért írt, hogy éljen: azért élt, hogy írjon.

Most, hogy megjelent a színdarab szövegkönyve, kiknek ajánlanád a figyelmébe?

Az erős erotikus töltet miatt talán kisebbeknek nem ajánlanám, de egyébként mindenkinek, aki fogékony a szikrázó humorra, a ragyogó ripsztoakra és a tökéletes szerkesztésre. Elsősorban nem Shakespeare-ről és koráról, hanem a színházról tanulunk rengeteget, a színház pedig éppen nekünk tart tükröt: vagyis magunkról tudunk meg többet a végén. Arról, hogy mi ad értelmet az életnek, miért érdemes áldozatot hozni, és hogyan fordíthatjuk át győzelemmé az elkerülhetetlen vereségeinket. A nőket különösen megérintheti ez a történet, hiszen a középpontjában egy erős, autonóm, játékos és bátor nő áll, aki nemcsak múzsa, hanem művész is: megvalósítja az álmát, megkapja, amit és akit akar. Érdekes lenne továbbgondolni a történetet, és elgondolni, mi lenne Shakespeare és Viola de Lesseps közös gyermekének a sorsa – de ezt már az olvasó képzeletére bízom.



EGY BIRODALOM ÉBREDÉSE

Így élt Emich Gusztáv,
az Athenaeum vállalatcsoport alapítója